LIBRIS | We know books

JULES VERNE

CASTELUL DIN CARPAȚI

Ilustrații de L. Benett

Traducere și note de Vladimir Colin

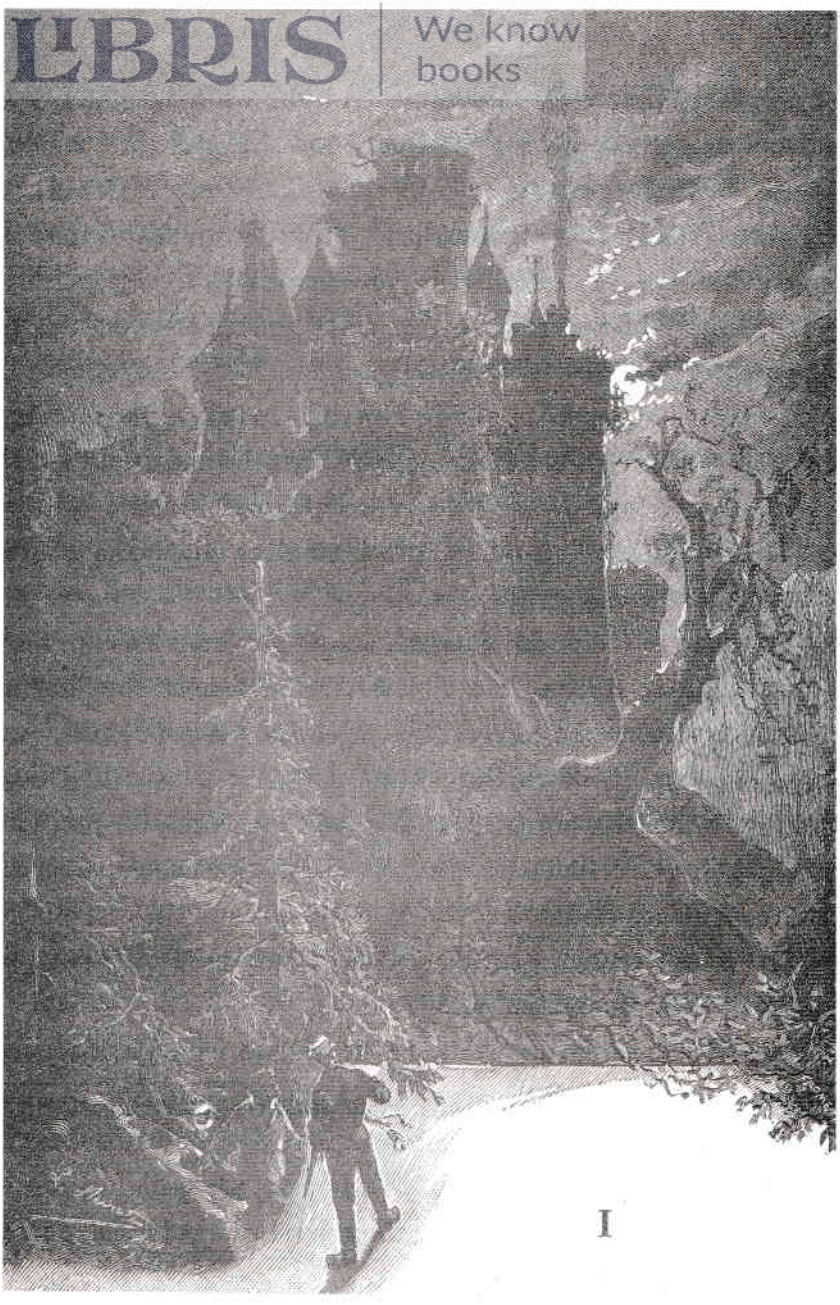
LITERA
București

LIBRIS | We know books

CUPRINS

I. 5
II. 22
III. 36
IV. 46
V. 62
VI. 79
VII. 94
VIII. 109
IX. 127
X. 142
XI. 156
XII. 170
XIII. 177
XIV. 187
XV. 195
XVI. 204
XVII. 216
XVIII. 218

LIBRIS | We know books

I

Povestirea aceasta nu e fantastică, ci numai romanțioasă. Dat fiind că e neverosimilă, trebuie s-o socotim oare și neadevărată? Ar fi o greșeală. Aparținem unei vremi când totul se întâmplă,

LIBRIS | Jules Verne | We know books

mai că avem dreptul să spunem: când totul s-a întâmplat. Dacă nu-i de crezut azi, povestirea noastră poate fi verosimilă mâine, grație resurselor științifice care constituie zestrea viitorului, iar atunci nu-i va da nimănui prin minte s-o treacă în rândul legendelor. De altminteri, la capătul acestui practic și pozitiv secol al nouăsprezecelea, nu se mai plăsmuiesc legende nici în Bretania, ținutul sălbaticilor *korrigani*, nici în Scoția, pământul *brownielor* și al *gnomilor*, nici în Norvegia, patria *asilor*, a *elfilor*, a *silfilor* și a *valkiriilor*[1], nici măcar în Transilvania, unde cadrul Carpaților se pretează în chip atât de firesc la toate evocările vrăjitorești. E cazul să notăm totuși că țara transilvană e încă foarte legată de superstițiile începuturilor[2].

Domnul de Gérando[3] a descris aceste provincii ale extremei Europe, Elisée Reclus[4] le-a vizitat. Amândoi n-au spus nimic despre ciudata poveste pe care se întemeiază acest roman. Au luat oare cunoștință de ea? Poate, dar n-or fi vrut să-i dea crezare. E păcat, pentru că ar fi povestit-o, unul, cu precizia unui analist, celălalt, cu poezia firească de care-i sunt pătrunse însemnările din călătorii.

De vreme ce nici primul, nici al doilea n-au făcut-o, voi încerca s-o fac eu în locul lor.

În ziua de 29 mai a acelui an, un cioban își veghea turma la marginea unui podiș înverzit de la poalele Retezatului, care domină o vale fertilă, acoperită de copaci cu trunchiuri drepte și îmbogățită de holde mănoase. Galernele, vânturile de nord-vest, trec iarna ca briciul unui bărbier peste podișul acesta înalt,

[1] Personaje din mitologia țărilor amintite de autor.

[2] Să notăm și noi că acțiunea romanului, scris în 1892, se petrece în vremea monarhiei austro-ungare, „într-unul din ultimii ani ai sec. al XIX-lea". Autorul „anticipa" de astă dată doar cu câțiva ani.

[3] Joseph Marie, baron de Gérando (1772–1842), publicist și filosof francez.

[4] Elisée Reclus (1830–1905), mare geograf francez.

LIBRIS | We know books

deschis, lipsit de adăpost. Prin partea locului se spune atunci că-și potrivește barba – și uneori tare din scurt.

Ciobanul n-avea nimic arcadian[1] în felul cum era înțolit și nimic bucolic în atitudine. Nu era un Dafnis, Amyntas, Tityr, Lycidas sau Melibeu[2]. Nu râul Lignon[3] îi șoptea la picioarele încălțate în galenți de lemn, ci Jiul valah, ale cărui ape proaspete și pastorale ar fi fost vrednice să curgă prin meandrele romanului *L'Astrée*.

Frig[4], Frig din satul Verești – așa se numea rusticul păcurar. Lungit pe o movilă căptușită cu iarbă, dormea cu un ochi și veghea cu celălalt, ținându-și luleaua mare în gură, șuierând pentru a-și chema dulăii, când vreo oaie se depărta de pășune, sau suflând în bucium și scoțând un sunet împrăștiat de multiplele ecouri ale munților.

Era patru după-amiază. Soarele începea să scapete. Câteva piscuri, cu temeliile înecate într-o ceață plutitoare, erau luminate către răsărit. Spre miazăzi și apus două curmături ale lanțului muntos lăsau să treacă pieziș câte un snop de raze, ca niște șuvoaie de lumină strecurate printr-o poartă întredeschisă.

Această descriere orografică ține de porțiunea cea mai sălbatică a Transilvaniei, cunoscută sub denumirea de comitatul Clujului[5].

---

[1] Arcadia, regiune a Greciei antice ai cărei locuitori păstori erau, pentru poeții Antichității, prototipuri ale nevinovăției și fericirii.

[2] Nume de păstori, apărând frecvent în poeziile bucolice.

[3] Afluent al Loarei, imortalizat în romanul pastoral *L'Astrée* al lui Honoré d'Urfé (1607–1627).

[4] Ortografia numelor românești fiind cu totul fantezist transcrisă de către Jules Verne, ne-am luat îngăduința de a o restabili, în măsura posibilităților, fără a mai indica de fiecare dată faptul.

[5] Reamintim că acțiunea romanului se petrece în vremea stăpânirii habsburgice, de unde termenul de comitat. După cum era firesc, Jules Verne nu cunoștea locurile geografice ale Transilvaniei decât sub denumirile lor oficiale, austro-ungare. Am restabilit pretutindeni în text vechile denumiri românești, pe cât a fost cu putință.

LIBRIS | Jules Verne | We know books

Ciudată fărâmă din imperiul Austriei, această Transilvanie, Erdely în limba maghiară, adică „țara pădurilor"! Se mărginește cu Ungaria la nord, cu Valahia la sud, cu Moldova la vest[1]. Întinsă pe șaizeci de mii de kilometri pătrați, deci pe șase milioane de hectare – cam a noua parte din Franța – e un fel de Elveție, dar cu jumătate mai mare decât ținutul helvetic, fără a fi mai populată. Cu podișuri potrivite pentru semănături, pășuni îmbelșugate, văi capricios desenate, cu piscuri severe, vărgată de ramificațiile de origine plutonică ale Carpaților, Transilvania e brăzdată de numeroase cursuri de apă care sporesc Tisa și mândra Dunăre, ale cărei Porți de Fier, la câteva mile[2] spre sud, închid defileul Balcanilor pe hotarul Ungariei cu Imperiul Otoman.

Așa arată această veche țară a dacilor, cucerită de Traian în primul veac al erei creștine.

Din ce tip făcea parte ciobanul Frig? Era oare un urmaș al vechilor daci? Greu de spus, văzându-i părul în neorânduială, fața mânjită, barba încâlcită, sprâncenele groase ca două perii cu fire roșcovane, ochii de culoare nehotărâtă, între verde și albastru, al căror colț umed era cuprins de cearcănul bătrâneții. Doar are șaizeci și cinci de ani – cel puțin așa s-ar părea. Dar e mare, uscat, drept sub cojocul gălbui și mai puțin lățos decât i-e pieptul, iar un pictor nu s-ar da îndărăt să-i prindă înfățișarea, atunci când, împodobit cu o pălărie împletită – adevărat dop de paie – și încremenit ca o stană de piatră, se sprijină în toiagul încovrigat la capăt.

În clipa când razele pătrundeau prin curmătura de la apus, Frig se întoarse; apoi, ducându-și mâna pe jumătate închisă la

[1] Cititorul va corecta singur, firește, hotarele reale ale Transilvaniei.
[2] Mila ungurească are 7 500 metri. (n.a.)

LIBRIS books
ochi, își făcu un fel de lunetă – așa cum ar fi dus o pâlnie la gură, ca să poată fi auzit la depărtare – și privi cu multă luare-aminte.

În curmătura limpede de la orizont, la o milă bună, dar mult micșorate din pricina depărtării, se profilau formele unei cetățui. Vechiul castel ocupa, pe o culme singuratică a pasului Vulcan, partea superioară a unui podiș, numit dealul Gorgan. În lumina scăpărătoare, volumele se detașau net, cu limpezimea unor imagini stereoscopice. Cu toate acestea, ochiul păcurarului trebuie să fi fost înzestrat cu o mare putere pentru a deslușì vreunul dintre amănuntele grămezii îndepărtate.

Deodată, iată-l că strigă, clătinând din cap:

– Bătrână cetățuie!... Bătrână cetățuie!... Degeaba te proptești în temelie!... Încă trei ani și vei fi încetat să dăinui, de vreme ce fagul tău mai are doar trei crăci!

Sădit la marginea unuia dintre bastioanele cetățuii, fagul se zărea negru pe fundalul cerului, ca decupat gingaș din hârtie, și, la acea depărtare, abia ar fi putut fi văzut de către oricine, în afara lui Frig.

– Da, repetă el, trei crăci!... Erau patru ieri, dar a patra a căzut azi-noapte... I-a rămas numai ciotul... Acolo unde se desfac de trunchi nu mai număr decât trei... Numai trei, bătrână cetățuie... numai trei!

Dacă-l privește din punct de vedere ideal, închipuirea face cu dragă inimă dintr-un cioban o făptură visătoare și contemplativă; conversează cu planetele; stă de vorbă cu stelele; citește în cer. De fapt, e îndeobște o brută ignorantă și încuiată. Cu toate acestea, naivitatea generală îi atribuie lesne daruri supranaturale; știe să vrăjească; după cum îi trăsnește, înlătură farmecele sau le țese în jurul oamenilor și al dobitoacelor, ceea ce – într-un asemenea caz – e totuna; vinde prafuri de dragoste; i se cumpără licori și descântece. Nu merge oare până acolo

LIBRIS We know books

încât face sterpe brazdele, aruncând în ele pietre descântate, și oile – numai uitându-se la ele cu ochiul stâng? Eresurile acestea țin de toate timpurile și de pretutindeni. La țară, chiar în mijlocul unor ținuturi mai civilizate, nimeni nu trece pe dinaintea unui cioban fără a-i adresa un cuvânt prietenesc sau bineț pline de tâlc, salutându-l cu numele de „păstor", la care ține. A-ți ridica pălăria în fața lui îți îngăduie să scapi de puteri vătămătoare, și pe drumurile Transilvaniei nu ești scutit de una ca asta mai mult decât aiurea.

Frig era luat drept vrăjitor, în stare să iște vedenii fantastice. Cutare zicea că vampirii și strigoii i se supuneau; altul, că putea fi întâlnit când luna era în descreștere, în nopți întunecoase cum sunt cele din alte ținuturi în marele bisext[1], călare pe stăvilarul morilor, la taifas cu lupii sau visând la stele.

Frig îi lăsa să trăncănească, fiind în câștig. Vindea farmece și contrafarmece. Dar, fapt vrednic de luat în seamă, era el însuși la fel de naiv ca mușteriii lui și, dacă nu credea în propriile-i farmece, dădea cel puțin crezare legendelor ce bântuiau ținutul.

Nu-i de mirare, așadar, că ajunsese să prezică apropiata pieire a bătrânei cetăți – de vreme ce fagul era împuținat la trei crăci – și nici că se zorea să ducă vestea la Vereș ti.

După ce-și adunase turma, mugind din fundul bojocilor printr-un lung bucium de lemn alb, Frig apucă drumul spre sat. Dulăii, doi semigrifoni corciți, arțăgoși și sălbatici, mai degrabă buni să înghită oile decât să le păzească, îl urmau, hărțuind dobitoacele. Erau acolo vreo sută de berbeci și de oi, dintre care o duzină de miei de un an, ceilalți de trei și de patru ani, cu patru și șase dinți.

[1] Ziua care, la patru ani, e adăugată lunii februarie.

LIBRIS We know books

Turma era a judecătorului din Vereşti, birăul Colţ, care plătea comunei o sumă grasă pentru păşunat şi-l preţuia foarte pe păcurarul său Frig, ştiindu-l tare îndemânatic la tuns şi tare priceput la vindecarea bolilor, umflături, streche, gălbează, râie, dalac şi alte afecţiuni de provenienţă ovină.

Turma înainta în masă compactă, cu berbecul conducător în frunte, sunându-şi tălăngile în mijlocul behăiturilor.

La ieşirea de pe izlaz, Frig apucă o potecă largă, trecând pe lângă câmpuri fără capăt. Unduiau acolo minunatele spice ale unui grâu cu paiul foarte lung; se întindeau acolo câteva lanuri de *cucuruz*[1], porumbul din partea locului. Drumul ducea către marginea unei păduri de pini şi brazi, cu adâncuri răcoroase şi întunecate. Mai jos, Jiul îşi plimba apele luminoase, limpezite de prundişul de pe fund, şi pe care pluteau buştenii tăiaţi de joagărele de pe deal.

Câinii şi oile se opriră pe partea dreaptă a râului, la nivelul malului, şi se puseră să bea cu lăcomie, mişcând tufişurile crescute alandala.

Vereştii nu mai erau decât la trei bătăi de puşcă, dincolo de un şir des de sălcii, alcătuit de copaci zdraveni şi nu dintre cei tunşi şi închirciţi, care fac coroană la câteva picioare deasupra rădăcinilor. Şirul sălciilor se desfăşura până către povârnişurile pasului Vulcan, al cărui sat, purtând acelaşi nume, ocupă o ridicătură pe versantul meridional al masivului Pleşa.

La ceasul acela, câmpiile erau pustii. Plugarii se întorc doar la căderea nopţii la căminele lor şi Frig nu apucase să schimbe cu nimeni pe drum tradiţionalele bineţe. Odată turma adăpată, când să se afunde în cutele văii, cineva se ivi la întorsătura Jiului, cu vreo cincizeci de paşi mai la vale.

[1] În româneşte, în textul original.

LIBRIS We know books

– Hei, prietene! îi strigă el păcurarului.

Era unul dintre negustorii de bâlci ce vizitează piețele comitatului. Îi întâlnești în orașe, în târgușoare, până și-n cele mai umile sate. Nu li-e greu să se facă înțeleși: vorbesc toate limbile. Cel de acum era italian, sas sau valah? Nimeni n-ar fi putut spune; dar era evreu, evreu polonez, mare, slab, cu nas arcuit, barbă ascuțită, frunte boltită, ochi foarte ageri.

Marchitanul vindea lunete, termometre, barometre și ceasuri mărunte. Ceea ce nu se afla închis în sacul prins de umerii lui cu curele zdravene îi spânzura de gât și de brâu: un adevărat galantar, un soi de tarabă ambulantă.

Evreul era pesemne stăpânit de respectul sau poate de teama salutară pe care o inspiră ciobanii. De aceea îl salută pe Frig, făcându-i semn cu mâna. Apoi, în limba română, spuse cu un accent străin:

– Îți merge precum dorești, prietene?

– Da... după vreme, răspunse Frig.

– Atunci îți merge bine azi, că-i frumos.

– Și-o să-mi meargă rău mâine, c-are să plouă.

– Are să plouă?... strigă marchitanul. Păi aici, la voi, plouă fără nori?

– Au să vină și norii, la noapte... și încă de-acolo... din partea rea a muntelui.

– De unde știi?

– După lâna oilor, care-i țeapănă și uscată ca o piele argăsită.

– Atunci, cu atât mai rău pentru cei ce bat drumurile...

– Și cu atât mai bine pentru cei rămași în pragul caselor lor.

– Doar că pentru asta trebuie să ai casă, păstorule.

– Ai copii? spuse Frig.

– Nu.

– Ești însurat?

LIBRIS | Meridiane books

La ieșirea de pe izlaz, Frig apucă o potecă largă, trecând pe lângă câmpuri fără capăt.

LIBRIS We know books

– Nu.

Și Frig punea toate întrebările astea pentru că pe-acolo e obiceiul să-i iscodești pe cei cu care te întâlnești.

Apoi adăugă:

– De unde vii, marchitane?

– De la Sibiu.

Sibiul e unul dintre cele mai de seamă târgușoare ale Transilvaniei. Părăsindu-l, dai de valea Jiului transilvănean, ce coboară până-n târgul Petroșeni.

– Și te duci?...

– La Cluj.

Pentru a ajunge la Cluj e de ajuns să urci către valea Mureșului, apoi, prin Alba Iulia, urmând cele dintâi rânduri ale munților Bihor, dai de capitala comitatului. Cale de cel mult douăzeci de mile[1].

La drept vorbind, negustorii ăștia de termometre, barometre și hodoroage te duc întotdeauna cu gândul la niște ființe aparte, de factură cumva hoffmannescă[2]. Faptul ține de meseria lor. Vând timp sub toate formele, cel trecut, cel care este, cel care va fi, așa cum alți coropcari vând coșuri, împletituri sau pânzeturi. S-ar zice că sunt comis-voiajorii Casei Saturn et Co., având firma *La nisiparnița de aur*. Și a fost, fără îndoială, impresia pe care evreul i-a făcut-o și lui Frig, care privea nu fără mirare galantarul de obiecte, noi pentru el, cărora nu le cunoștea rostul.

– Hei, marchitane, întrebă el, întinzând mâna, la ce slujesc vechiturile care-ți zăngăne la brâu ca oasele unui bătrân spânzurat?

[1] Cam 150 km. (n.a.)

[2] E.T.A. Hoffmann (1776–1822), celebru autor german de povestiri și romane fantastice.